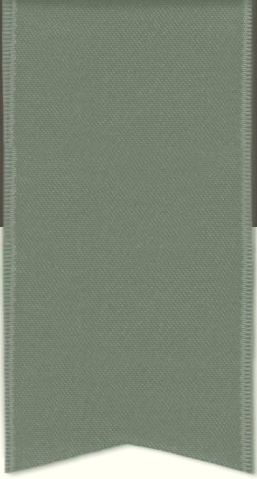

RANTAL AidUNTE HYÖNTEISET JA NIIDEN HUOMIOIMINEN HOIDON SUUNNITTELUSSA

Rantalaiduntamisen ABC -webinaarisarja
17.3.2022
Heli Vainio (LuK)

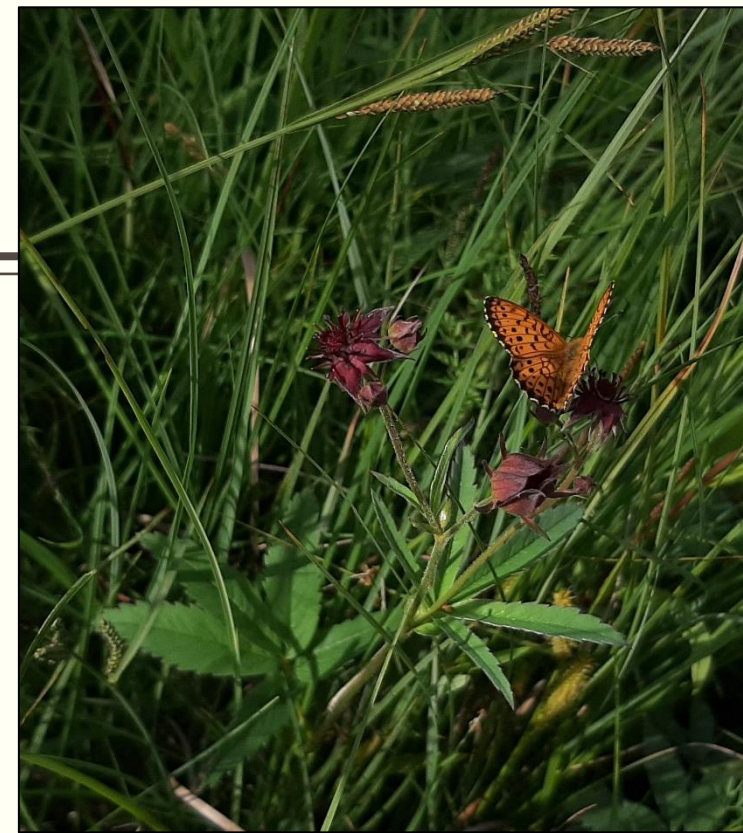

MITÄ HYÖNTEISIÄ
RANTALAITUMILLA ELÄÄ JA MITÄ
ASIOITA NE SUOSIVAT?

Perhoset

- Esiintyminen usein riippuvaista juuri tietyistä/tietyistä kasvilajeista
- Laidunnuksen seurauksena matalilla kasvilajeilla ja kasvinsyöjiltä suojaavia aineita sisältävien kasvilajien perhoslajit yleistyvät
- Herkkiä ylilaidunnukselle
 - ravintokasvit eivät pääse lisääntymään
 - joskus karja syö vahingossa myös toukkia
- Samoin liian kuiville/kosteille vuosille, jos ravintokasvia kasvaa pienellä alueella

suolakkojäytäjäkoi, kuva: Marko Mutanen

luhtakultasiipi, kuva: J. Iyllinen

Kovakuoriaiset

Laidunnetun rannan lajit maassa/vedessä:

Lannasta riippuvaisia:

Kasvien vihreitä osia syövät:

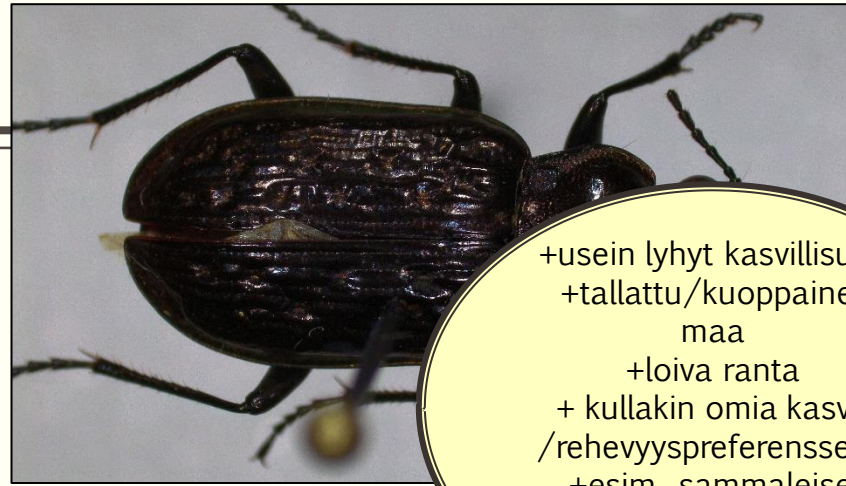
Elävästä/kuolleesta puusta riippuvaiset:

Laidunnetun rannan lajit maassa/vedessä:

Kovakuoriaiset

Lannasta riippuvaisia:

+usein lyhyt kasvillisuus
+tallattu/kuoppainen
maa
+loiva ranta
+kullakin omia kasvi-
/rehevyysspreferenssejä
+esim. sammaleiset
lammet, ruovikot, tietyt
vesikasvit (esim. vidat)

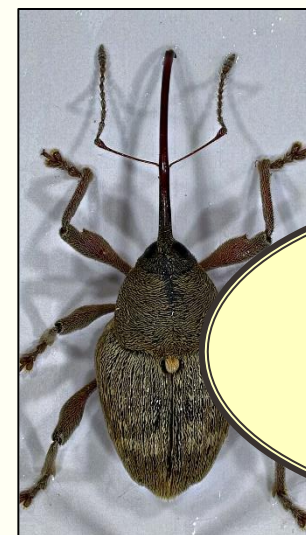
Erilaisilla
rannoilla on
omat
vahvuutensa

Kasvien vihreitä osia syövät:

+kunkin lajin
ravintokasvit
- osa herkempiä
ylilaidunnukselle

Elävästä/kuolleesta puusta riippuvaiset:

+monille kukat ja
lahopuut paahteisilla
paikoilla yhdessä
+toisille isot elävät puut
aurinkoisilla paikoilla

Pistiäiset

- Lajisto kirjava: myrkkypistiäisiä, petopistiäisiä, sahapistiäisiä, mesipistiäisiä (kimalaiset, mehiläiset..)
 - → Erilaisia preferenssejä
- Laidunnus hyödyttää pistiäisiä, jos se lisää kukkien määrä alueella
- Paahteiset rantalaitumet parempia kuin kosteat useimmille pistiäisille (sahapistiäiset poikkeus)
- Monimuotoisuudelle tärkeää: mesikasvit, (hiekkaisen) maan paljastuminen, yleinen kasvilajiston monimuotoisuus, vanhat puiset ladot ym.
 - ravintokasvit, kasvien varsissa ja lahpuussa pesiminen
- Tärkeitä ravintokasvilajeja esim. ranta-alpi, rantakukka ja luhtavuohennokka
- Liian kova laidunnus voi vähentää mesikasveja!
- Hyvä muistaa, että kuitenkin esimerkiksi kimalaisille merkitystä on myös laajemman alueen piirteillä kuten pesäpaikkojen määrällä (siirtyvät usein pesältä kauemmas ravinnon perässä)

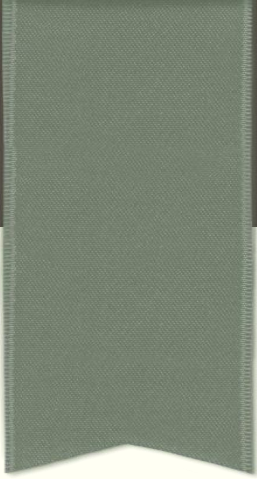
Muut hyönteiset

- Kaksisiipiset: kärpäset ja sääskit
 - ainakin kärpäsistä harvalukuisemmat lajit näyttäisivät suosivan paahteisuutta ja hyvinkin korkeaa laidunnuspainetta
 - osa riippuvaisia suoraan lannasta
- Nivelkärsäiset: luteet, kaskaat, kirvansukuiset
 - erilaisilla rannoilla omat lajinsa. Runsas lajisto erityisesti kuivahkoilla niityillä
 - ravintokasvien vuoksi osa herkkiä korkealle laidunnuspaineelle
- Suorasiipiset: heinäsirkat, okasirkat & hepokatit
 - avoimet, puoliavoimet ja aurinkoiset rantaniityt ja kedot
- Sudenkorennot:
 - vaihteleva kasvillisuus hyvä
 - laidunnus hyödyttää ryhmää, koska usein rehevöityminen on sudenkorennoille uhka
- Myös muita ryhmiä, kuten verkkosiipisiä, päiväkorentoja, vesiperhosia jne.

ruskohukankorento, kuva: Pekka Malinen, Luomus/HY

MILLAINEN ON RANTALAJISTON TILANNE SUOMESSA?

Rantalajiston tilasta Suomessa

- Noin 12 % rantahyönteisistä uhanalaisia (Punainen kirja, 2019)
- Syyt ja uhkatekijät:
 - avoimien alueiden sulkeutuminen (Punainen kirja, 2019)
 - laidunnuksen väheneminen valtakunnallisesti
 - laidunnukseen sopivien alueiden umpeenkasvu
 - laidunverkoston harveneminen
 - (vesien happamoituminen tai rehevöityminen → kasvillisuus; sammaloituminen ym.?)
- esim. Helmi-ohjelmasta ja laidunnuksen tukemisesta apua

Yhteenveto uhanalaisuusluokista

Käytetyt rajaukset: Hyönteiset; R – Rannat

	Arvioituja lajeja	Uhanalaisia lajeja	Uhanalaisten lajien osuus arvioituista
Total	2243	283	12.6%
Kovakuoriaiset, Coleoptera	664	72	10.8%
Kaksisiipiset, Diptera	592	29	4.9%
Perhoset, Lepidoptera	527	125	23.7%
Nivelkärsäiset, Hemiptera	330	35	10.6%
Pistiäiset, Hymenoptera	99	22	22.2%
Suorasiipiset, Orthoptera	10	0	0%
Ripsiäiset, Thysanoptera	6	0	0%
Vesiperhoset, Trichoptera	5	0	0%
Jäytiäiset, Psocoptera	4	0	0%
Verkkosiipiset, Neuroptera	2	0	0%
Päivänkorennot, Ephemeroptera	1	0	0%
Kärsäkorennot, Mecoptera	1	0	0%
Kierresiipiset, Strepsiptera	1	0	0%
Kolmisukahäntäiset, Thysanura	1	0	0%
Total	2243	283	12.6%

Jos rannat ovat ensisijaisena ympäristönä:

→ -0,4 % => 12,2 %

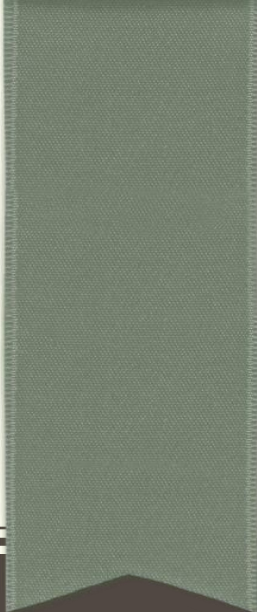
→ -0,7 % => 10,1 %

→ -0,6 % => 4,3 %

→ +11,8 % => 35,5 %

→ +1,6 % => 12,2 %

→ +0,4 % => 22,6 %

MITEN HYÖNTEISET VOI HUOMIOIDA RANTAL AidUNTEN HOIDON SUUNNITTELUSSA?

Rakenteellisen monimuotoisuuden lisääminen 1/2

- Ruusupensaiden säilyttäminen → suojaa alla olevia kasveja syömiseltä
- Muut pensaats (esim. kärpäsille tärkeitä mikrohabitatit)
- Kivet, kumpareet, kannot, kiviaidat, epätasainen rantaviiva
- Kasvittomat laikutkin ok (kuoriaiset, Seilissä esimerkkejä)
- Hiekan paljastuminen todella hyvä
- Lammikot, suistot, virtaavat pienvedet
 - Seisovat vedet eivät ole yhtä arvokkaita kuin virtaavat, mutten poistaisi seisovia pienvesiä, jos ne eivät ole muuten haitaksi.

Rakenteellisen monimuotoisuuden lisääminen 2/2

- Vaihtelevan topografian säilyttäminen – pienetkin kumpareet, rantavallit, maakasat ym. Merkitsevät!
 - Kun alue on laajempi ja esimerkiksi kosteusolosuhteiltaan edes hieman vaihteleva, antaa se suojaa vuosien välistä vaihtelua vastaan huonoille kilpailijoille (=ketokasveille)
→hyönteisten ravintokasveja säilyy laitumella myös huonoina vuosina (perhoset! luteet, kaskaat?)
- Toinen vaihtoehto on isompien ja helpommin hallittavien puiden jättäminen (tervaleppä?) eli siis varjopaikkojen hallittu säilyttäminen

Estetään niittymäisen alueen kaventuminen

- Kaventumista voi tapahtua sekä esimerkiksi ruovikoitumisen tai toisaalta metsän ja pensaiden leviämisen muodossa
- Korkeammalle ulottuvat leveät rantaniityt torjuvat voimakkaiden tulvien negatiivisia vaikutuksia. Vaikka tulvat ovat tärkeitä rantalaidunten monimuotoisuudelle, niin liian voimakkaat ja pitkäkestoiset tulvat tappavat hyönteisiä.
- (+samasta syystä hyvä jos laidun ulottuu metsän puolelle)

Laidunnuspaine – haastava aihe!

- Aina ei voi miellyttää kaikkia: eri hyönteisryhmät ja -lajit pitävät erilaisista oloista.
- Yleensä kuitenkin edes vähäinen laidunnus on parempi rantalajistolle kuin ei ollenkaan laidunnusta.
- Hyvä kompromissi voisi olla, että osa alueesta on syöty lyhyemmäksi kuin toiset alueet. Näin esim. laidunnus ei haittaa liikaa perhoslajeja.
- Laidunnuspainetta kannattaa säätää lohkottamalla ja vuosittaisella vaihtelulla
 - Paljon parempi vaihtoehto kuin kokonaan laiduntamatta jättäminen
- Hyönteisten suosiminen ei yleensä vaadi maanomistajalta turhan tarkkaa otetta, koska esim. ruovikon jääminen osaan rannasta ei haittaa, vaan se lisää monimuotoisuutta.
- MUTTA laidunnusta suunnitellessa olisi kuitenkin hyvä olla mielessä selkeä tavoite: haluaako tähdätä hyvin paahteiseen avoimeen laitumen vai muunlaiseen laitumen (esim. Jurmo vs. Örö).

Laidunnusaika ja laidunnusjatkumo

- Mitä pidempi laidunnuskausi, sen parempi
 - venyttäminen syksyllä ja keväällä 👍
 - syynä lajien lentoajat + laidunnuksen vaikutukset ympäristöön voimakkaammat
- Poikkeuksena suoraan kasvilajeista riippuvaiset perhoset ym.
- Pitkä laidunnusjatkumo on aina hyvä!

Yhteenvetona

- Rantalaidunten monista hyönteisryhmistä uhanalaisimpia ovat perhoset, pistiäiset, kovakuoriaiset, nivelkärsäiset (luteet, kaskaat, kirvansukuiset) ja kaksisiipiset (=kärpäset & sääsket)
- Monet uhanlaiset ja/tai harvalukuiset lajit pitävät voimakkaammasta laidunnuksesta
- Herkimpiä liialle laidunnukselle ovat monet perhoset
- Hyönteislajistoon voi vaikuttaa rakenteellista monimuotoisuutta lisäämällä, estämällä niittymäisen avoimen alueen kaventuminen, säätämällä laidunnuspainetta ja -aikaa sekä suosimalla laidunnusjatkumoa.

Kiitos!

